

Lendvai György

ORCHESTRAS NOW! – WROCLAW 2023

Nemzetközi zenekari konferenciát tartott az NFM, a wroclawi Nemzeti Zenei Fórum, amelynek fókuszában a COVID után lassan újra épülő komolyzenei élet megváltozott helyzete, és az ezzel együtt járó, zenekarok előtt álló kihívások és lehetőségek álltak. A konferenciának a MŰPA testvérépülete, az NFM otthona adott helyet, amely elnyerte az International Classical Music Award 2023 díjat. Öt kontinens 27 országából érkeztek a küldöttek, köztük olyan jelentős szervezetek képviselői, mint pl. az Amerikai Szimfonikus Zenekarok Ligája (elnökük 650! zenekart képvisel), a Brit Zenekarok Szövetsége, a Német Színházak és Zenekarok Szövetsége, illetve, mint a Deutsche Grammophon, a das Orchester Magazin, vagy az Európai Koncerttermek Szövetsége. Magyarországot a Magyar Szimfonikus Zenekarok Szövetségén kívül még két zenekar és a Papageno képviselte.

A pandémia alatt mindannyian megtapasztaltuk, hogy milyen az élet élőzene, közönséggel zajló koncertek nélkül. Az előadások többsége különböző aspektusokból vizsgálta ezt a kérdést, illetve vont le következtetéseket.

Simon Woods, az amerikai szövetség elnöke hangsúlyozta, hogy a járvány felgyorsította azt a tendenciát, hogy a zenekaroknak reagálni kell a környező világ eseményeire. A háborúra, a természeti katasztrófára, a társadalom változásaira, mint amilyen a pandémia alatt kirobbant „black lives metter” mozgalom. Ezzel kapcsolatban megtudtuk, hogy 2040-re az USA-ban a fehér lakosság lesz kisebbségben. Egy húsz éve készült felmérés szerint az amerikai zenekarokban 2% volt a színesbőrű muzikusok aránya. Egy idei felmérés ugyanezt az eredményt mutatta. A zenekarok vezetésében ez az arány

még ennél is rosszabb. Ezen – úgy gondolja – változtatni kell. (Másik érdekes adat, hogy a leggyorsabban növekvő népességi szegmens az USA-ban, a nyolcvan év feletti nők aránya.)

A felmérések egyértelműen mutatták, hogy az élőzenei élmény kell a hallgatóságnak. Ugyanakkor a zenekarok missziója, amely egy évtizeddel ezelőtt még nagyjából úgy hangzott, hogy: magas művészi színvonalon ellátni egy földrajzilag meghatározott közösség szimfonikus zene iránti igényét, mára megváltozott. Sokkal inkább a társadalmi hatásokra koncentrálni, mint a spirituális élmény, közösségépítés, illetve annak megerősítése. Ehhez pedig a társadalom minden szegmenséhez oda kell fordulnunk. (Röviden, a Szövetségünkben számtalanszor megfogalmazódott társadalmi hasznosságról van

szó.) Hangsúlyozta: az éves költségvetés egy erkölcsi dokumentum minden intézmény életében. Egyértelműen kimutatható, hogy a társadalom ma már sokkal érzékenyebb a zenekarok által elért szociális hatásokra, mint a művészi színvonalra!

Egy dortmundi kolléga erre reagálva elmondta, hogy egy új jelenséggel néz szembe a német társadalom, a gyermekek között nagyon magas lett a szegénységi ráta bizonyos közösségekben. Ez a bevándorlásnak köszönhető, és a zenekaroknak foglalkozni kell ezzel a réteggel is. Elérésüket, bevonásukat illetően alapvetően más módszereket kell alkalmazni, mint a hagyományos, német közönség esetén. Megfogalmazta azt is, hogy a társadalmi hasznosságot mérni nagyon nehéz, ugyanakkor a fenntartók és szponzorok számára egyre fontosabb, és a legmeggyőzőbb mindig az, ha számokkal is alá lehet támasztani az elért eredményeket.

A közönség visszajelzésén kívül agykutatók vizsgálták Manchesterben, a Camerata-val való együttműködés során a különbséget az élőzene, a videón nézett koncertek, és a felvételről hallgatott hanganyag élmények között. Az előadó először is tisztázta azt, hogy mit értsünk élőzenei élmény alatt. Vagyis: interakció az előadók és a közönség között, különleges környezet és atmoszféra, fizikai jelenlét és érzékelés (a közönség reakciója, vizuális élmény a helyszínen, szagok, illatok stb.) és az élmény megosztása a többi hallgatóval. A kutatók a hallgatók reakcióját négy szempontból vizsgálták: viselkedés, fiziológia (szívritmus, légzés, a bőr reakciója, ami jelzi az izgalmi állapotot), a különböző mozgások (szemmozgás, testbeszéd), illetve az idegrendszeri tényezők. (MRI, EEG, illetve a koponya mágneses vizsgálatával). Nem meglepő módon az agy és a szervezet mérhető reakciója megerősítette azt a tényt, hogy a legnagyobb élvezetet az élőzene adja, utána következik a felvételtől, vagy élő közvetítésen nézhető koncertélmény, majd a kép nélküli, hangzó felvételek élménye.

De ugyanezek a kutatások segítenek abban is, hogy feltérképezzük azt, hogy a különböző zenék hogyan hatnak a lelki és fizikai állapotunkra. (Pl.: milyen zenét válasszunk ahhoz, hogy lenyugtasson bennünket, vagy ahhoz, hogy az agyunk a legaktívabb működésbe lépjen.)

Ugyanakkor a technológia fejlődésével lehetőség nyílik arra, hogy koncert közben is akár folyamatosan monitorozzuk a közönség reakcióját, sőt, a mesterséges intelligencia segítségével akár ezeket mérni is lehet majd. (Játsszunk el azzal a gondolattal, hogy egy karmester teljesítményét úgy ítéljük majd meg, hogy a mesterséges intelligencia egy mérőszámmal jelzi majd nekünk, hogy mennyire tudta magával ragadni, illetve magas érzelmi állapotba hozni a közönséget.)

Egy másik előadáson szóba kerültek azok a kutatók, amelyek arra irányulnak, hogy kialakult az élő és a felvételtől, otthon nézett koncertek között levő élmény. Ez pedig a mozikban, színháztermekben vetített koncertek, operák esetében van így. Főleg olyan városokra jellemző, ahol nincs zenekar. Az előadókkal való interakció nyilvánvalóan hiányzik, de egyfajta közösségi élmény létrejön. (Nálunk: MŰPA, Uránia közvetítések.)

Az UNESCO felmérése szerint az előadóművészeti szektort világszerte leginkább foglalkoztató kérdés a fenntarthatóság. Ez ezen a konferencián is főszerepet kapott. Elég nagy a szórása a véleményeknek, és a viták érzelmektől sem voltak mentesek. Az egyik szélsőség szerint azonnal be kellene szüntetni mindenféle turnézást, míg a másik oldal az egymás kultúrájának megismerését, mint az egymás elfogadásának és megismerésének első lépését nagyon fontosnak tekinti.

Magyar szereplője is van annak az európai uniós projektnek, amelyben öt zenekar (Pannon Filharmonikusok, az osztrák Tonkünstler Orchester, a holland Philharmonie Zuidnederland, az olasz Orchestra della Toscana és a spanyol Orquesta Sinfonica de Castilia y León) vesz részt. A 2027-ig tartó projekt lényege, hogy úgy játszanak koncerteket egymás szezonjaiban, hogy viszonylag kis utazással a régióban több hangversenyt is tartanak.

A háromnapos konferencián rendkívül sűrű volt a program. Párhuzamosan zajlottak az előadások, ezért lehetetlen volt mindegyiken ott lenni. Az általam nem látott előadásokon szó volt még a gender egyenlőségről, a pandémia óta általános képzett munkaerő hiányáról, a mesterséges intelligencia lehetőségeiről, a közösségi média szerepéről, az új koncert formákról, illetve a közönségutánpótlásról.

Tekintettel a résztvevők magas számára, és arra, hogy ők a világ legkülönbözőbb részét képviselték, az utóbbi évek egyik legszínvonalasabb konferenciáját szervezték meg az NFM munkatársai. ■